

**VšĮ „Užstato sistemos administratorius“
VISUOMENĖS ŠVIETIMO IR
INFORMAVIMO PROGRAMA
2026–2028 metams**

VISUOMENĖS ŠVIETIMO IR INFORMAVIMO PROGRAMA 2026–2028 METAMS

I. Esama padėtis

Ilgalaikis strateginis atliekų tvarkymo tikslas – užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų atliekų tvarkymą. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, taikomas gamintojo atsakomybės principas, t. y. gamintojams ir importuotojams numatyta atsakomybė už jų vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai per visą būvio ciklą nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo.

Gamintojo atsakomybės principas Lietuvoje įteisintas daugiau nei prieš 10 metų ir taikomas įvairioms atliekų rūšims. Gaminiai ir pakuotes vidaus rinkai tiekia apie 15 tūkst. gamintojų ir importuotojų, veikia 8-ios gamintojus ir importuotojus vienijančios organizacijos.¹

Lietuvos Respublikos vidaus rinkai kasmet patiekiamų gaminių pripildytų pakuočių skaičius tolygiai, nors ir nežymiai, augo. Pagal Aplinkos apsaugos agentūros pateikiamus duomenis, 2023 m. Lietuvos vidaus rinkai patiekta daugiau kaip 384 tūkst. tonų gaminių pripildytų pakuočių, 64,8 proc. šių pakuočių atliekų buvo perdirbta ir 78,7 proc. šių pakuočių atliekų buvo panaudota/eksportuota².

Naujausioje Europos Sąjungos direktyvoje numatyta išplėsti gėrimų pakuočių gamintojo atsakomybę, iškeliant tikslą iki 2029 m. surinkti 90 proc. į rinką išleistų plastikinių butelių. Nuo 2025 m. plastikinių butelių sudėtyje privalo būti bent 25 proc. perdirbtos plastiko žaliavos, o iki 2030 m. ši dalis turės padidėti iki 30 proc.³ Papildomai, 2026 m. įsigalios naujas Pakuočių ir pakuočių atliekų reglamentas (PPWR), kuris suvienodins taisykles visoje ES: visos pakuotės turės būti perdirbamos, aiškiai ženklinamos, dalis plastikinių butelių privalės būti gaminami iš perdirbtos plastiko, o perteklinis pakavimas bus ribojamas⁴.

Kadangi pakuočių atliekų daugėja, o pakuočių surinkimo ir perdirbimo reikalavimai auga, būtinos priemonės, užtikrinančios kuo didesnę jų atliekų surinkimą bei perdirbimą. Aukštų rezultatų neįmanoma pasiekti be visuomenės įsitraukimo. Tam būtinas švietimas, didinantis

¹ Valstybinio audito ataskaita „Gamintojo atsakomybės principo taikymas“,

<https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23750/gamintojo-atsakomybes-principo-taikymas>

² Panaudotas / eksportuotas pakuočių atliekų kiekis nurodomas pagal atliekų tvarkytojų statistinių ataskaitų duomenis; duomenys pateikti pagal Aplinkos apsaugos agentūros informaciją, skelbiamą <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/atlieku-apskaita/atlieku-apskaitos-duomenys/pakuociu-atliekos>

³ <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20181219IPR22301/parliament-and-council-agree-drastic-cuts-to-plastic-pollution-of-environment>

⁴ https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste/packaging-packaging-waste-regulation_en

visuomenės aplinkosauginį sąmoningumą bei skatinantis ją aktyviai naudotis užstato už vienkartinės pakuotes sistema bei atliekų rūšiuojamojo surinkimo priemonėmis.

II. 2024-2027 m. visuomenės švietimo ir informavimo programos apžvalga

Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021- 2027 metų plane nurodoma:

„Vykdėti viešinimo kampanijas, skatinančias atliekų rūšiuojamąjį surinkimą (Plano 2 priedo 2.1.1 papunktyje nurodyta priemonė: vykdyti viešinimo kampanijas, skatinančias atliekų rūšiuojamąjį surinkimą, ypač maisto, tekstilės, statybinių, baldų, pakuočių, padangų, pavojingųjų atliekų).“⁵

2016 m. vasario 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti užstato už vienkartinės gėrimų pakuotes sistema. Devynių veiklos metų rezultatai rodo, kad sistemos įvedimas pasiteisino – šalies gyventojai sistemą palaiko, o surenkamų pakuočių kiekis smarkiai išaugo. Vienas iš užstato sistemos sėkmės elementų – visuomenės švietimas bei informavimas.

Lietuvos užstato sistemą administruojanti VŠĮ „Užstato sistemos administratorius“ (USAD) 2024–2026 m. ir 2025 – 2027 m. vykdydama visuomenės švietimo ir informavimo programą, šalies gyventojus informavo apie užstato sistemą ir jos veiklos principus, pasiektus rezultatus, pokyčius bei naudą aplinkai, kurią atneša gyventojų dalyvavimas užstato sistemoje.

2018-aisiais, trečiaisiais užstato sistemos veiklos metais, šalies gyventojams ji tapo įprasta, todėl informuojant visuomenę akcentuoti nebe praktiniai naudojimosi užstato sistema aspektai, o socialinė bei aplinkosauginė jos reikšmė, akcentuotas bendras pasididžiavimo jausmas dėl užstato sistemos rezultatų, pabrėžiamas visuomenės vaidmuo sprendžiant aplinkosaugines problemas. Ta pati komunikacijos linija išliko ir buvo tęsiama iki pat 2025 m.

2024 m. lapkričio mėnesį atliktas šalies gyventojų nuomonės tyrimas⁶ parodė, jog didžioji dalis respondentų (95 proc.) mano, kad užstato sistema yra reikalinga ir 95 proc. respondentų naudojami šia sistema, 35 proc. nesinaudojančių šia sistema savo elgesį motyvuoja tuo, kad namuose neturi vietos kur kaupti. 48 proc. perka mažai pakuočių, todėl ilgai tektų kaupti, kol susidarytų reikšmingesnė suma.

Dažniausiai spontaniškai paminėtas užstato sistemos privalumas – mažiau šiukšlių, mažiau teršiama aplinka (75 proc.). Po 9 proc. įvardijo rūšiavimą, perdirbimą ir užstato atsiėmimą.

⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9945210D6571/ZtaLvZPcai>

⁶ Reprezentatyvią visuomenės apklausą 2024 m. lapkričio mėnesį atliko „Spinter research“. Tyrimo imtis – 1009 respondentų, apklausos būdas – kvotinė atranka, lokacija – visa šalies teritorija.

Daugumą (73 proc.) respondentų naudojimąsis užstatų sistema paskatino atsakingiau žiūrėti į visų atliekų rūšiavimą: 28 proc. teigia, kad paskatino, dar 45 proc. – greičiau paskatino.

Didžioji dalis (92 proc.) 2024 metų tyrimo dalyvių nurodo, kad jiems pakanka taromatų/kitų pakuočių surinkimo vietų. 51 proc. pakuotes priduoja toje pačioje parduotuvėje, kurioje apsiperka, 47 proc. – bet kurioje pakeliui esančioje užstatų pakuotes surenkančioje parduotuvėje.

Dauguma respondentų pritaria (78 proc.), kad užstatų sistema edukuoja ir ugdo žmonių sąmoningumą, skatina visuomenę rūšiuoti ir kitas atliekas (77 proc.) bei skatina domėtis aplinkosauginėmis temomis (58 proc.).

Kaip ir kiekvienais metais, 2024 m. tyrimas ir vėl parodė, jog absoliuti dauguma (94 proc.) respondentų yra patenkinti vienkartinį pakuočių užstatų sistemos funkcionavimu.

Užstatų sistema ir toliau išlaiko itin greitai pasiektus aukštus efektyvumo rodiklius. Per devynis užstatų sistemos gyvavimo metus jau surinkta virš 5 mlrd. pakuočių. 2025 m. surinkta dar virš 1 mlrd pakuočių, viso 6 mlrd vnt.

2025 m. spalio mėnesį atliktas visuomenės nuomonės tyrimas⁷ parodė, kad didžioji dauguma (95 proc.) respondentų naudojami vienkartinį pakuočių užstatų sistema.

Absoliuti dauguma (90 proc.) yra patenkinti vienkartinį pakuočių užstatų sistemos funkcionavimu, daugumai (87 proc.) respondentų pakanka taromatų/kitų surinkimo vietų ir 91 proc. apklaustųjų mano, kad užstatų sistema yra reikalinga.

Tyrimas rodo, kad dauguma (72 proc.) respondentų pritaria, kad užstatų sistema edukuoja ir ugdo žmonių sąmoningumą ir skatina visuomenę rūšiuoti (72 proc.).

Dažniausias spontaniškai paminėtas užstatų sistemos privalumas – mažiau šiukšlių, mažiau teršiama aplinka. 7 proc. įvardija užstatų atsiėmimą, 6 proc. – perdirbimą ir žiedinę ekonomiką.

47 proc. tyrimo dalyvių vienkartinės užstatų pakuotes dažniausiai priduoja toje pačioje parduotuvėje, kurioje apsiperka. 52 proc. – bet kurioje pakeliui esančioje užstatų pakuotes surenkančioje parduotuvėje.

Planuojama, kad 2026 m. į užstatų sistemą grįš virš 700 mln. užstatų sistemoje dalyvaujančių pakuočių.

Aktyvų visuomenės dalyvavimą užstatų sistemoje užtikrina ne tik ekonominiai motyvai –

⁷ Šalies gyventojų nuomonės tyrimą dėl vienkartinį pakuočių užstatų sistemos 2025 m. spalio mėnesį atlikto „Spinter research“. Tyrimo imtis – 1020 respondentų, apklausos būdas – kombinuotas metodas CATI ir CAWI, lokacija – visa šalies teritorija.

svarbų vaidmenį atlieka visuomenės švietimas ir informavimas, kuris atskleidžia dalyvavimo užstatų sistemoje naudą bei teigiamą jo poveikį aplinkai. Šis aspektas ypač svarbus informuojant ir šviečiant jaunesnius šalies gyventojus.

Šiuo metu gyventojai yra patenkinti sistema, aktyviai ja naudojami. Neretai pagrindinė naudojimosi užstatų sistema paskata (ypač kaimo vietovėse bei miesteliuose, kur pajamų lygis žemesnis) pagrįsta ekonomine ir funkcinė verte (užstatų grąžinimas ir sistema, kuria patogų naudotis). Tačiau šios paskatos yra netvarios, juolab, kad augant pajamoms ir kainoms, ekonominė paskata kasmet gali tapti silpnesnė. Todėl svarbu, kad gyventojai pakuočių tvarkymą ir dalyvavimą užstatų sistemoje suvoktų ne kaip ekonominį, bet labiau kaip vertybinį veiksmą.

Aplinkosauginiai motyvai, asmeninės atsakomybės prisiėmimas bei visuomeninis dalyvavimo užstatų sistemoje palaikymas turi tapti reikšminga atsvara ekonominės naudos motyvams. Tai užtikrintų ilgalaikį ir tvarų sistemos efektyvumą. Ilgalaikėje perspektyvoje užstatas turėtų tapti tik paskata įgyvendinti vertybinį veiksmą – grąžinti pakuotę.

Visuomenės informavimas ir švietimas turi prisidėti ne tik prie užstatų sistemos efektyvumo bei veiklos tvarumo. Kaip dalyvavimas užstatų sistemoje žmones skatina rūšiuoti visas atliekas, taip ir visuomenės švietimas apie užstatų sistemą veikia plačiau – skatina bendruomenės atidą bei nepakantumą taršai bendrai, skatina rūpestį aplinka, gamtos išsaugojimu, ugdo jaunosios kartos įpročius ir norą domėtis tvarumo ir aplinkosaugos temomis.

Tai tapo ypač svarbu po to, kai Europos Parlamentas patvirtino kovos su vienkartiniais plastikais priemones. Iki 2029 m. turėtų būti surenkama bei perdirbama bent 90 proc. plastikinių gėrimų pakuočių. Nors toks surinkimo lygis pasiektas dar 2017 m., tačiau ir toliau būtina jį palaikyti. Be to, vienkartinių pakuočių užstatų sistema – viena iš kelių žiedinės ekonomikos principais veikiančių sistemų šalyje. Ji geriausiai žinoma, todėl jos pavyzdys ir žinomumas tampa tinkamiausiu pavyzdžiu šalyje visai Europos Sąjungai pereinant prie žiedinės ekonomikos.

III. Prioritetinės visuomenės švietimo ir informavimo programos kryptys

Ilgalaikė visuomenės švietimo ir informavimo užstatų už vienkartinės pakuotes klausimais vizija – aktyvus gyventojų įsitraukimas į užstatų už vienkartinės pakuotes sistemą, aukštas jų aplinkosauginis sąmoningumas bei aktyvumas.

Vertinant esamą situaciją pakuočių atliekų srityje bei siekiant užtikrinti tolesnį užstatų sistemos efektyvumą, 2026 m. nustatomos tokios prioritetinės visuomenės švietimo ir informavimo kryptys:

1. Kompleksiškai šviesti bei informuoti visuomenę apie pakuočių atliekų tvarkymo sistemą, įskaitant užsato už vienkartinės pakuotes sistemą, jos sąlygas ir naudą ne tik gyventojams, bet ir aplinkai.
2. Skatinti visuomenę aktyviai naudotis užsato už vienkartinės pakuotes sistema, akcentuojant ne tik praktinę naudą, bet ir socialinį bei aplinkosauginį šios sistemos aspektus.
3. Tęsti visuomenės švietimą pakuočių atliekų rūšiavimo būtinumo klausimais ir informuoti gyventojus apie visuomenės vaidmenį sprendžiant aplinkosaugos problemas, pasitelkiant skirtingoms amžiaus grupėms skirtą medžiagą, priemones bei informavimo kanalus (radijas, spauda, internetinė žiniasklaida ir kt.), taip pat suteikiant visą įmanomą ir reikalingą visuomenę dominančią informaciją.

IV. Visuomenės švietimo ir informavimo programos tikslai ir uždaviniai

Pagrindinis visuomenės švietimo ir informavimo tikslas – informuoti gyventojus apie užsato už vienkartinės pakuotes sistemą ir jos veikimo principus, ugdyti ir įtvirtinti gyventojų įprotį grąžinti vienkartinės pakuotes, už kurias nustatytas užstatas, taip pat tinkamai rūšiuoti kitas atliekas, taip prisidedant prie sklandaus užsato sistemos veikimo ir aplinkos taršos mažinimo.

Užsibrėžtam tikslui pasiekti, iškelti šie uždaviniai:

1. Informuoti gyventojus apie užsato sistemą, pasiektus rezultatus (surinktą ir perdirbtą pakuočių atliekų kiekį) bei aplinkosauginę sistemos naudą.
2. Skatinti gyventojus aktyviai naudotis užsato už vienkartinės pakuotes sistema.
3. Ugdyti ir įtvirtinti pakuočių atliekų tvarkymo įpročius.
4. Skatinti visuomenę rūšiuoti visų pakuočių, įskaitant vienkartinių pakuočių, už kurias nustatytas užstatas, atliekas, teikiant informaciją apie pakuočių rūšis, rūšiavimo taisykles, atliekų tvarkymo prioritetus.
5. Ugdyti palankią nuomonę apie pakartotinių gaminių naudojimą ir iš atliekų pagamintus produktus.

V. Veiksmų programa

Veiksmų programa, kurioje aprašytos Visuomenės švietimo ir informavimo užsato už vienkartinės pakuotes sistemos klausimais programos įgyvendinimo priemonės 2026 m., tikslinės grupės, tikslai ir apimtys, vykdymo terminai, numatomos lėšų sumos konkrečiai priemonei, pateikiama priede.

VI. Visuomenės švietimo ir informavimo pagrindinės gairės 2026–2028 m.

Planuojama, kad 2026–2028 m. visuomenės švietimo ir informavimo prioritetinės kryptys išliks panašios, kaip ir 2025 m., tačiau konkretūs tikslai ir uždaviniai bei programos įgyvendinimo priemonės (Veiksmų programa) bus koreguojamos, priklausomai nuo užstato už vienkartinės pakuotes bei visos pakuočių atliekų tvarkymo sistemos permainų bei veikimo rezultatų, t. y. efektyvumo, naudingumo ir visuomenės vertinimo bei požiūrio. Atsižvelgiant į pastaruosius rezultatus taip pat bus parenkamos taikytinų priemonių tikslinės grupės, įgyvendintinų priemonių apimtys ir kt.

PRIDEDAMA. Visuomenės švietimo ir informavimo užstato už vienkartinės pakuotes sistemos klausimais programos 2026–2028 m. veiksmų programa (priemonių aprašymas) 2026 m.

VšĮ „Užstato sistemos administratorius“
Generalinis direktorius
Gintaras Varnas

2026 m. sausio 09 d.

Visuomenės švietimo ir informavimo užstato už vienkartinės gėrimų pakuotes sistemos klausimais paslaugos 2026 metams

Veiksmų programa 2026 metams

Eil. Nr.	Komunikacijos priemonė	Tikslinės grupės	Priemonės aprašymas (tikslas)	Įgyvendinimo terminai ir apimtys				Finansavi mo šaltinis	Planuojam as biudžetas EUR, be PVM
				I ketvirtis	II ketvirtis	III ketvirtis	IV ketvirtis		
1	Nuolatinis svetainės www.grazintiver.ta.lt informacijos atnaujinimas ir periodinis jos techninis atnaujinimas	Esami arba būsiami užstato sistemos dalyviai ir gyventojai, besinaudojantys internetu	Svetainės priežiūra, einamosios informacijos apie užstato sistemą papildymas ir pateikimas, interaktyvaus žemėlapijo tinklo atnaujinimas	Nuolat (naujausios informacijos pateikimas pagal poreikį, ne mažiau nei 1 kartą). Svetainės www.grazintiver.ta.lt atnaujinimas pagal naują vizualinį stilių.	Nuolat (naujausios informacijos pateikimas pagal poreikį, ne mažiau nei 1 kartą). Svetainės atnaujinimas pagal poreikį.	Nuolat (naujausios informacijos pateikimas pagal poreikį, ne mažiau nei 1 kartą). Svetainės atnaujinimas pagal poreikį.	Nuolat (naujausios informacijos pateikimas pagal poreikį, ne mažiau nei 1 kartą). Svetainės atnaujinimas pagal poreikį.	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	20.000
2	Komunikacija ir reklama socialiniuose tinkluose	Gyventojai, besinaudojantys socialiniais tinklais	„Gražinti verta“ paskyrų komunikacijos turinio parengimas ir įgyvendinimas, nuolatinė komunikacija.	Nuolat (ne mažiau kaip 16 įrašų).	Nuolat (ne mažiau kaip 16 įrašų).	Nuolat (ne mažiau kaip 16 įrašų).	Nuolat (ne mažiau kaip 16 įrašų).	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	19.500

3	Interneto reklama	Gyventojai, besinaudojantys internetu	Naudojama Google Adwords (raktinių žodžių paieškos) ir Google Display Network (GDN) reklama, siekiant, kad visuomenė būtų informuojama apie pakuočių atliekų tvarkymą bei užstato sistemos vaidmenį sprendžiant aplinkosaugos problemas.	Ne mažiau kaip 4800 naujų apsilankymų interneto svetainėje www.grazintiver.ta.lt	Ne mažiau kaip 4800 naujų apsilankymų interneto svetainėje www.grazintiver.ta.lt	Ne mažiau kaip 4800 naujų apsilankymų interneto svetainėje www.grazintiver.ta.lt	Ne mažiau kaip 4800 naujų apsilankymų interneto svetainėje www.grazintiver.ta.lt	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	8.000
4	Informacijos rengimas ir sklaida interneto žiniasklaidoje, nacionalinėje ir regioninėje spaudoje, ryšių su visuomene paslaugos	Gyventojai, skaitantys spaudą, naršantys internete, žiniasklaidos atstovai, aplinkosaugos ekspertai, užstato sistemos dalyviai	Straipsnių, temų, turinio projektų, informacinių/įvaizdinių kampanijų, vizualinio ir/ar video turinio apie užstato sistemą, jos naudą visuomenei, rezultatus bei visų atliekų rūšiavimą parengimas ir sklaida pagal parengtą komunikacijos planą, atsižvelgiant į aktualijas (dažniausiai kylančius klausimus, su užstato sistema susijusias ir aktualias naujienas iš viso pasaulio, pasiektus rezultatus ir kt.). Visuomenei ir žiniasklaidai aktualios naujausios informacijos apie užstato sistemą, jos naudą, rezultatus, planus ir kt. parengimas ir platinimas, komentavimas žiniasklaidos atstovams. Žiniasklaidos monitoringas. Visuomenės nuomonės tyrimas.	Ne mažiau nei 2 pranešimai ar inicijuoti straipsniai/temos. Straipsnių publikavimas žiniasklaidoje. Žiniasklaidos monitoringas ir monitoringo ataskaitos.	Ne mažiau nei 2 pranešimai ar inicijuoti straipsniai/temos. Straipsnių publikavimas žiniasklaidoje. Žiniasklaidos monitoringas ir monitoringo ataskaitos.	Ne mažiau nei 2 pranešimai ar inicijuoti straipsniai/temos. Straipsnių publikavimas žiniasklaidoje. Žiniasklaidos monitoringas ir monitoringo ataskaitos.	Ne mažiau nei 2 pranešimai ar inicijuoti straipsniai/temos. Straipsnių publikavimas žiniasklaidoje. Žiniasklaidos monitoringas ir monitoringo ataskaitos. Visuomenės nuomonės tyrimas.	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	34.500

6	Socialinė iniciatyva	18-70 metų Lietuvos gyventojai	Visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo formavimas ir vystymas panaudojant kūrybinius būdus, priemones, kurių metu gyventojai yra aktyviai įtraukiami ar skatinami rūpintis savo aplinka, gamta, resursais bei naudotis užstato sistema.	Pasiruošimas	Tęstinė komunikacija	Tęstinė komunikacija	Tęstinė komunikacija	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	265.800
7	Informacinių stendų atnaujinimas	Lietuvos gyventojai	Plakatų, kabančių parduotuvėse, kuriose priimamos iš vartotojų vienkartinės, už kurias nustatytas užstatas, atliekos ir grąžinamas užstatas, atnaujinimas (maketavimas, spausdinimas) pagal poreikį.	Nuolat	Nuolat	Nuolat	Nuolat	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	1.200
8	Kitos papildomos priemonės		Veiklos ataskaitų rengimas (ketvirtinių ataskaitų, apžvelgiančių pasiektus rezultatus rengimas).	1 vnt.	1 vnt.	1 vnt.	1 vnt.	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	12.000
9	Mobili lauko reklama	Lietuvos gyventojai	Transporto priemonių, reklaminio-informacinio pobūdžio apipavidalinimas, reklaminio ploto nuoma ant transporto priemonių, siekiant pasiekti plačią auditoriją, informuoti visuomenę apie užstato sistemą ir jos naudą.	Nuolat	Nuolat	Nuolat	Nuolat	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	9.000

10	Rezervas kitoms ar papildomoms komunikacijos priemonėms	Gyventojai, gamintojai ir importuotojai, pakuočių pardavėjai, perdirbėjai, žiniasklaidos atstovai, kitų įstaigų ar organizacijų atstovai	Kitos ir/ar papildomos visuomenės švietimo ir informavimo priemonės bei su jų rengimu bei įgyvendinimu susijusios sąnaudos, esant poreikiui metų eigoje.	Pagal poreikį	Pagal poreikį	Pagal poreikį	Pagal poreikį	Banko overdraftas ir nuosavos apyvartinės lėšos	50.000
Viso, Eur be PVM:									420.000

VšĮ „Užstato sistemos administratorius“
 Generalinis direktorius
 Gintaras Varnas

2026 m. sausio mėn. 09 d.